

I

Laubenheim in de Palts, september 1496

Haar vader haalde reutelend adem. Hij ademde de lucht scherp in en reutelend weer uit. Lisbeth voelde de kou van de aarden vloer onder haar knieën. Ze streelde haar vader over zijn arm en haalde diep adem, waarna ze de rozenkrans in haar hand kuste en hem weer in de zak van haar schort liet glijden. Vervolgens stond ze op naast zijn ziekbed, trok haar grof gebreide wollen omslagdoek strakker om haar schouders en liep langzaam naar de tafel, waarop een olielampje stond met daarin een drijvend brandend kousje. Met een houten beker doofde ze het vlammetje. *Dat is het laatste beetje dat heb ik nog nodig*, dacht ze. Lisbeth ging in het donker bij het vuur staan, dat nog zacht smeulde. In plaats van warmte voelde ze echter een ijskoude stroom lucht die zijn weg vond tussen de openingen in het vlechtwerk door, waarmee de raamgaten dicht waren gemaakt. De stroom streek langs haar en verdween boven haar hoofd door het open gat in het dak boven de stookplaats. Ze rilde. *Toch nog weer een offer dat de heiligen zal bevallen*.

Haar vader leek te slapen. Hij had antoniusvuur; vaak ineens kramp en zijn rechterarm leek abnormaal stijf.

‘Heilige Quirinus, erbarm U over hem,’ fluisterde Lisbeth. Misschien moest ze vaker het Onze Vader bidden. Misschien was haar broer wel gestorven omdat ze toen niet genoeg bad. Dat mocht haar niet nog een keer gebeuren. *Ik moet morgen op zoek naar broeder Remigius*, dacht ze, *hij kan me vertellen hoe vaak dat moet*. Soms was de monnik in de buurt van het dorp om de biecht af te nemen.

Onrustig liep ze een paar keer in het rond, uiteindelijk deed ze echter de deur van het huisje open. Misschien vloog de geur van de dood door de deur naar buiten. Ze bleef staan in deuropening en

keek naar het dorp. De huizen staken in het schijnsel van de maan als zwarte rotsblokken in de lucht, alsof God ze daar als een paar dobbelstenen neer had gegooid, midden in een grof netwerk van straatjes. In het midden van het dorp stond de vakwerktoren van het kerkje. Nergens was licht te zien. Aan het einde van de brede weg, waar de huisjes van de arme keuterboeren en dagloners nauwelijks boven de grond uit kwamen, bewoog iets. Lisbeth zag langzaam twee gestalten dichterbij komen. Toen ze langs het huis van de smid liepen, zag ze hun silhouetten en ze herkende de smalle schouders en O-benen van de kleinste gestalte. Het was Joest, haar buurman, die thuiskwam. Hij was een paar nachten bij zijn zus geweest, die een herberg had in Pfeddersheim, waarschijnlijk om weer geld te lenen van haar en haar nieuwe man of om zijn honing te verkopen. Hoewel Lisbeth niet meer zag dan de silhouetten van deze twee mannen, wist ze zeker dat ze de andere nog nooit had gezien. Hij kwam niet uit Laubenheim. Niemand hier in dit dorp was zo groot en had zulke brede schouders als deze schim. Hij bewoog soepel, de man was niet oud. Ze keek de beide mannen even over haar kruidentuin na, tot ze in het grote huis van Joest verdwenen, dat buiten haar gezichtsveld stond.

Lisbeth luisterde. Soms kraakte de grote deur van Joests huis, soms ook niet. Even hoorde ze niets, vervolgens een zacht kraken.

Kraken brengt ongeluk.

De twee mannen liepen door de grote deur de donkere ruimte in. Joest pakte de houder met de harsspaan die naast de deur op de lemen vloer stond, tastte op een plank aan de muur naar de tondeldoos en stak de harsspaan aan, waarna hij hem uit de houder pakte. Een zwarte roetwalm steeg op. Lucas had nog nooit zo'n grote woonkamer gezien; in het donker waren de muren niet te zien. Het huis had veel weg van een schuur: achter schotten links en rechts langs de muren klonk geknor. De geur kende Lucas; in Heidelberg was die in elk straatje en steegje te ruiken. Hij liep achter Joest aan door de grote open ruimte. *Je zou hier zo een oogstwagen kunnen neerzetten en ernaast nog graan dorsen*, dacht Lucas. Ze liepen langs de varkens door

naar achteren, terwijl er bij elke stap steeds meer meubels zichtbaar werden in het donker. Helemaal achterin hing een kookpan boven het gedoofde vuur op de kookplaats. Ervoor stond een lange tafel met twee banken.

‘Hier, ga even zitten,’ zei Joest en hij trok de bank een eindje bij de tafel vandaan. Vervolgens veegde hij met zijn mouw over zijn glanzende voorhoofd. ‘Ik roep Veit en Hate even, ze zullen je alles laten zien en een slaappleats voor je klaarmaken.’ Uitgeput liet hij zich neervallen op de enige kruk die in de ruimte stond. Lucas zakte neer op de bank, niet goed wetend hoe een knecht zich gedroeg.

Joest riep zwakjes om Veit en Hate. Het duurde even, maar toen klonk er boven gestommel. De meid en de knecht lagen kennelijk al te slapen. Even later hoorden ze voetstappen, daarna kwamen er een jongen en een meisje de kamer binnen.

‘Dit is de nieuwe knecht!’ zei Joest en hij wees naar Lucas. ‘Ik heb hem toevallig ontmoet in de herberg van jullie moeder. Hij was op zoek naar werk. Laat hem zien waar alles is.’ Vervolgens draaide hij zich om naar het schriële meisje, dat Lucas ongeveer dertien jaar oud schatte. ‘Haal wijn voor me en een emmer water, mijn gezicht gloeit.’ Joest draaide zich om naar Veit die op Hate leek en ongeveer even oud was. ‘En jij laat onze nieuwe knecht zien waar hij kan slapen. Ik voel me niet goed; als ik iets gedronken heb, ga ik naar bed.’

De slungelachtige jongen droeg zijn arm in een smerige draagdoek. Lucas’ blik viel op zijn schouderblad, dat raar naar voren stond. Aan Veits ogen zag hij, dat hij vreselijke pijn had.

‘Hoe gaat het met mama? En onze broertjes en zusjes?’ vroeg de jongen, nadat hij zich om had gedraaid naar Joest. Deze bromde slechts; Hate gaf hem de houten beker en hij nam een paar flinke teugen. Zonder de twee kinderen antwoord te geven stond hij op; hij pakte de emmer water die het meisje naast hem neer had gezet en verdween in een van de twee aangrenzende kamers. Veit en Hate wisselden een paar blikken met elkaar.

‘Komt u uit Pfeddersheim?’ vroeg het meisje aan Lucas.

Wat moest hij antwoorden? Hij had nog geen verhaal verzonnen. ‘Nee,’ antwoordde hij kortaf, in de hoop dat de kinderen niet verder zouden vragen.

‘Onze moeder is getrouwd met de waard van “De wilde man” in Pfeddersheim. Joest is haar broer,’ legde het meisje uit.

Lucas dacht even na over de vraag hoeveel hij prijs moest geven. De kinderen leken nieuws over hun familie te verwachten. ‘Ik was inderdaad in “De wilde man” in Pfeddersheim. En ik heb jullie moeder gezien. Ze zag er goed en gezond uit.’

‘En onze broertjes en zusjes, heeft u die ook gezien?’

Lucas schudde zijn hoofd en hoopte dat de twee zouden ophouden met vragen stellen.

‘Ik zal u laten zien waar u kunt slapen,’ zei Veit. Hij draaide zich om en liep weg, gevolgd door Lucas. Toen ze in het donker het smalle, steile trapje opklommen, hoorde Lucas de jongen zwaar ademen. Ze kwamen op een lage zolderkamer met een raampje, over de bovenste helft daarvan was een varkensblaas gespannen. De luiken waren open, zodat er wat licht naar binnen viel. De nok was laag en Lucas moest zijn hoofd buigen.

‘U kunt die strozak daar nemen,’ zei Veit. ‘Maakt u het zich gemakkelijk in die hoek, daar kunt u slapen. Daar sliep Lorenz. Twee weken geleden stierf hij... aan de koorts.’

Lucas knikte en nam de zak mee naar de hoek die de jongen hem met zijn gezonde arm had aangewezen. ‘Jij heet Veit?’ vroeg hij, terwijl hij het stro uit de zak schudde.

De jongen knikte. Lucas zag in het maanlicht het gezicht van de jongen glimmen van het zweet.

‘Ik heet Lucas.’ Hij moest nog een nieuwe achternaam bedenken.

‘Vreemdelingen zijn niet welkom in dit dorp,’ zei de jongen, ‘bereidt u zich daar vast op voor.’

Lucas had niet anders verwacht. Hij knikte en wees naar de schouder van de jongen. ‘Wat is er gebeurd?’

‘Ik ben van de trap gevallen,’ antwoordde de jongen zacht.

‘Je schouder is uit de kom, hij moet er weer in worden gezet. Ken je niemand die dat kan doen?’

‘We hebben hier geen dokter.’

‘Is er niemand die een arm kan zetten? Op de markt misschien?’

Veit schudde zijn hoofd, maar hield daar snel mee op omdat deze beweging met zijn hoofd hem kennelijk pijn deed.

‘Als je wilt, kan ik het proberen,’ zei Lucas.

De jongen keek hem onzeker aan. Hij leek voor zichzelf af te wegen of hij de vreemdeling kon vertrouwen. Toen zag Lucas moed in zijn ogen, en tegelijk angst. Hij had dat al wel honderd keer gezien. Eerst van veraf, later van heel dichtbij. ‘Het doet heel even zeer, maar daarna wordt het beter,’ beloofde hij.

Veit knikte langzaam met zijn hoofd. Lucas ging achter hem staan, pakte met zijn ene hand de arm van de jongen en drukte met zijn andere tegen zijn schouder. Daarna bewoog hij de arm schuin naar boven, draaide hem en liet hem weer zakken. Veit schreeuwde het uit, maar Lucas had geleerd om net te doen alsof hij het niet hoorde; geconcentreerd luisterde hij of hij een bepaald geluid hoorde. De jongen hilde, zijn schouder deed ‘knak’ en Lucas liet de arm van de jongen voorzichtig zakken. Achter hen stormde het meisje de kamer binnen.

‘Hé!?’ vroeg ze schreeuwend.

Lucas en Veit draaiden zich om naar haar. Met verbazing keek Lucas naar de dorsvlegel die ze dreigend omhoogstak. ‘Ik heb mijn schouder weer in de kom gezet,’ antwoordde hij kalm.

Met zijn gezonde hand veegde Veit snel een traan weg en hij zei: ‘Het is al goed, het deed maar een beetje pijn. Het voelt al veel beter.’

Het meisje keek verward van de een naar de ander en liet vervolgens de dorsvlegel zakken. ‘Bent u soms een barbier of chirurgijn?’

Lucas schudde zijn hoofd. Broer en zus leken te wachten op een verklaring, maar Lucas zweeg.

Iedereen zweeg even, toen keerde Lucas de jongen en het meisje de rug toe en veegde het stro in zijn hoek bijeen tot een gemakkelijke slaappleaats.

In het naastgelegen huis schrok Lisbeth op uit haar psalmgebed. De schreeuw uit het huis van Joest klonk als een schreeuw rechtstreeks uit de hel. Haar hart bonkte in haar keel.

De vreemdeling, hij betekent ongeluk. Ik wist het meteen.

De zware eikenhouten deur van de zaal in de residentie van de keurvorst in Heidelberg ging open. Een kanselier betrad de hoge ruimte,

waarna hij langs de gebrandschilderde ramen naar keurvorst Philipp liep, voor hem boog en zei: 'De schout zit in de hal en vraagt om een audiëntie.'

De keurvorst zat alleen aan de grote vergadertafel. Hij had zijn tafel en stoel bij het gat in de muur laten zetten, waardoor warme lucht van het vuur in de kelder naar binnen stroomde. Vermoeid keek hij op van zijn papieren. 'Ik had toch gezegd dat ik niet gestoord wilde worden.'

'De schout ziet er nogal opgewonden uit.'

Philipp zuchtte en maakte een wuifgebaar met zijn hand. 'Goed dan, laat hem maar binnenkomen.'

De lijfwacht opende de deur en de schout liep met korte, snelle passen de zaal in. Van opwinding had hij rode vlekken in zijn hals en op zijn wangen, iets wat de keurvorst tot dan toe alleen nog maar op schilderijen van vrouwen had gezien. De laatste paar keer dat de schout hier was voor een onderhoud, was hij steeds zeer beheerst en geconcentreerd. Wat zou er gebeurd zijn?

'Hoogwelgeboren heer.' De schout boog zo diep, dat de keurvorst zag hoe zijn kale schedel glansde. Als in een reflex wierp de keurvorst zijn lange lokken over zijn schouder, een beweging die hij eigenlijk wilde afleren.

De schout kwam weer omhoog. 'Ik ben hier vanwege Lucas Heller.'

'Wat is er met hem?'

De ogen van de schout schoten snel door de hoge ruimte. Zijn blik gleed langs de vijf ministerialen die als een zwarte muur voor de kleden aan de wand stonden. Zachtjes vroeg hij: 'Ik vraag me af of deze kwestie niet eerst discreet besproken moet worden. Tot nu toe weet nog niemand in Heidelberg wat er gebeurd is. Het voorval is zeer ernstig, het bezoedelt de eer en het aanzien van de stad en daarmee ook uw aanzien.'

De keurvorst fronste zijn voorhoofd en boog zich voorover. 'Praat dan maar zachtjes,' zei hij.

'Hij is verdwenen uit de stad!'

De keurvorst keek hem vragend aan. 'Is hij op bezoek bij familie of is hij boodschappen doen: wat wil je hiermee zeggen?'

De schout deed een stap naar voren en vertelde wat er gebeurd

was. Hij sprak zo zacht dat geen van de aanwezigen er iets van kon horen. Het voorhoofd van de keurvorst vertoonde diepe rimpels. ‘Nee, dat kan niet waar zijn!’ zei hij geërgerd. ‘Dat is landvredebreuk.’ Vastberaden wenkte hij zijn kanselier, een lange magere man, naar zich toe. ‘Er dient een aanklacht te worden ingediend bij het *Reichskammergericht*. De rechtbank moet Lucas Heller zo snel mogelijk in de ban doen. Stuur de klerk naar me toe en zie erop toe dat de brief vandaag nog naar Frankfurt gaat.’

De kanselier knikte en boog, draaide zich om en haastte zich met wapperende jaspanden de deur uit.

‘Hoe zit het met die andere schurk?’ vroeg de keurvorst.

De schout veegde met een zakdoek, die hij uit zijn gordeltasje had gehaald, langs zijn voorhoofd. ‘Dat weten we niet. Hij schijnt ook uit de stad te zijn ontsnapt. Hij was nog heel jong.’

‘Hoe jong?’

‘Een kind; twaalf, geloof ik.’

De keurvorst kreunde. ‘Laat die jongen lopen, maar vind Heller voor me! Hij heeft gezondigd tegen Gods orde en daar zal hij voor boeten.’

Kasteel Laubenstein

Gerold von Laubenstein stormde naar buiten, sloeg de deur van het poortgebouw achter zich dicht en haastte zich over de binnenplaats naar de woontoren. De koude regen kletterde neer op zijn met bont afgezette wijde mantel en drupte van zijn baret recht in zijn nek. Zijn laarzen zakten soppend weg in de modder en hij schold. *Hoe hebben ze deze binnenplaats van het kasteel zo onhandig kunnen aanleggen? Onze voorvaderen hadden hem alleen maar in zuidelijke richting licht naar beneden hoeven laten hellen, dan zou de regen veel beter weglopen.* Om hem heen liepen natte glanzende kippen houterig door de plassen. Hij ging opzettelijk op een rondslingerend, met modder besmeurd ei staan. Het zonk zo diep in de modder weg, dat hij het niet eens hoorde kraken. Terwijl hij de trap op stampte, lieten zijn laarzen slij-

merige afdrukken achter. Hij duwde de deur open, liet zich op de kruk met de versleten zijden bekleding in het voorhalletje vallen en riep om zijn schildknaap.

Terwijl hij zat te wachten, stelde hij misnoegd vast dat het vochtig en schimmelig rook.

Holger kwam aangesneld en trok zijn meester de laarzen uit.

‘Waar is mijn broer?’ vroeg Gerold.

‘Ik geloof dat hij in de zaal bij het vuur zit.’

‘Maak warm water voor een bad!’ zei Gerold en hij trok zelf zijn leren schoenen over zijn kousen, waarna hij over de warme vloer van de kamer naar de zaal liep. Een paar weken geleden stond zijn jongere broer ineens bij nacht en ontij voor de poort, met als reden dat hij na al die jaren Gerold wilde zien. Hij was nu drie weken op het kasteel, maar had allang weer aan de studie moeten zijn in Heidelberg. Gerold verdacht Heinrich ervan, dat hij zich verstopte voor iets, misschien wel een zwanger meisje. Vanavond zou hij hem toch ter verantwoording roepen. Heinrich moest niet het idee krijgen dat hij hier kon blijven. Het kon echter ook zijn, dat hij alleen maar hier was omdat hij geen geld meer had. Een Heidelbergse student had 20 tot 25 gulden per jaar nodig, had Gerold meteen na de dood van hun vader vernomen. Als zijn slimme jongere broertje inderdaad geen geld meer had, kon Gerold het hem geven of niet, en dat voelde goed.

Gerold duwde de deur van de zaal open en liep de stenen trap af. In de haard naast het raam met roedeverdeling flakkerde een vuur. De grote tafel was weggeruimd, alleen de staanders stonden nog eenzaam in de zaal. Heinrich zat voor de haard in een leunstoel, met een legendeboek in zijn slanke handen.

Toen Heinrich Gerold hoorde aankomen, legde hij het boek opzij en stond op. ‘Je bent nat,’ zei hij.

Gerold keek langs zijn lichaam naar beneden. Zijn dure tweekleurige maillot zat onder de modder. ‘Zodra het regent, is dit kasteel één grote modderpoel. Vader heeft me echt een vies krot nagelaten.’

Heinrich trok zijn wenkbrauwen op.

Deze manier van kijken van hem ergerde Gerold al toen ze nog kind waren en Heinrich hem tijdens hun lessen precies zo aankeek en vervolgens mompelend de perfecte vertaling gaf van het Latijnse idioom.

‘Wees toch blij dat het nu van jou is,’ zei Heinrich. ‘Dat wilde je toch altijd?’

Gerold overlegde bij zichzelf wie hij liever een draai om zijn oren gaf: zijn betweterige broer of zichzelf, omdat hij zich ergerde. Wat Gerold nog het meest irriteerde, was het feit dat zijn broer hem zo goed kende: vijftien jaar geleden zou er bij Gerold geen slecht woord over het kasteel over zijn lippen zijn gekomen. Hij was er trots op een Laubenstein te zijn. Zijn vader had hem op zijn achtste verjaardag een eigen valk gegeven en vervolgens tegen hem gezegd dat hij binnenkort page zou worden op een van de kastelen van de graven Von Leiningen. ‘Het is een grote eer voor ons, dat de graven je gaan opleiden, vooral omdat ze niet eens leenmannen van de keurvorst zijn,’ had zijn vader in zijn baard gemompeld. In plaats van zich erop te verheugen, had Gerold wekenlang ’s nachts onder zijn deken liggen huilen, terwijl Heinrich naast hem lag.

De graven Von Leiningen hadden hem duidelijk gemaakt wat de glans, trots en rijkdom van het ridderschap betekenden, dat was nu duidelijker voor hem. Toen hij een paar maanden geleden zijn erfenis kreeg, had hij meteen gezien hoe de zaak er op Laubenstein voorstond. Maar vooral na vandaag, na het gesprek dat hij zojuist had met zijn burchtvoogd. De eerste stap die hij moest zetten om zijn erfenis te redden, was deelnemen aan een toernooi.

‘Ik kom net van de burchtvoogd,’ zei Gerold. ‘Weet jij toevallig of onze vader en grootvader weleens aan toernooien hebben deelgenomen? Jij was per slot van rekening de laatste jaren hier, ik niet,’ zei hij er bits achteraan.

‘Toernooien? Daar was vader niet in geïnteresseerd.’

Gerold lachte sarcastisch. ‘Misschien heb je gelijk. Onze vader had waarschijnlijk niet één moment rechtop kunnen blijven zitten in het zadel. Hij zou dronken van zijn paard zijn gevallen voordat hij er met een lans vanaf werd gestoten.’

‘Waarom wil je dat weten?’ vroeg zijn broer.

‘Ze weigeren me toe te laten op het toernooi in Kaiserslautern, omdat ik niet kan bewijzen dat vier van mijn voorouders eerder deel hebben genomen aan toernooien.’

‘Waarom moet je dat bewijzen?’

‘Omdat er tegenwoordig nogal wat zogenaamde adel onder het riddersvolk zit. We moeten paal en perk stellen.’

‘Hm,’ zei Heinrich. ‘Is er niets aan te doen?’

‘Je bedoelt dat ik ze moet omkopen?’ Het leek erop dat Heinrich hem wilde weerspreken, maar Gerold was hem voor. ‘Hoe dan, met eieren soms?’ vroeg hij met een spottende lach. ‘Iets anders heb ik momenteel niet in de aanbieding. Maar nu we het er toch over hebben: ik heb geen geld voor je, ik kan je niets geven.’

Nu lag het heikele thema op tafel dat zijn broer waarschijnlijk hiernaartoe had gebracht en dat Gerold tot waanzin dreef. Dag en nacht dacht hij na over het geld. Hoe moest hij deze moeraspoel renoveren als zijn vader alle financiële reserves op had gezopen? Hoe kon hij geld verdienen als hij iets geërfd had wat geen winst opleverde?

Zijn broer onderbrak zijn gedachten. ‘Ik wil geen geld.’

‘Waarom ben je dan nog steeds hier en niet allang weer terug naar Heidelberg?’

Heinrich glimlachte, maar toen werd hij serieus. ‘We moeten praten, vanavond.’

‘Nee, vanavond gaat niet, dan komt de voogd eten. We hebben iets belangrijks te bespreken.’

‘Net als alle avonden hiervoor?’ vroeg Heinrich.

‘Wat denk je wel, Heinrich! Als je iets te bespreken hebt, zeg het dan nu!’

‘Ik ga stoppen met mijn studie.’

‘Aha. En mag ik vragen waarom?’

‘Omdat ik monnik word.’

Gerold begon te lachen.

Heinrich bleef serieus. ‘Daarom ben ik hier. Ik wilde het je persoonlijk vertellen.’

Gerold lachte nog steeds. Een paar jongere broers van de familie Von Leiningen waren in dienst van de kerk getreden, zodat ze zich een hogere levensstijl konden blijven veroorloven. De kerk. Ja, Rome. Beter nog: een paar liefjes hier, een paar kinderen daar. Het zou vast ook niet de eerste keer zijn dat Heinrich een maîtresse had. Maar het klooster in, waar je gat bevroor, je op water en brood zat en 's nachts vrijwillig liederen zong?

‘Ik treed toe tot het Augustijner heremietenklooster in Worms en word broeder Heinrich.’

Zijn al mijn voorvaderen en familieleden niet goed bij hun hoofd? dacht Gerold hoofdschuddend. ‘Laat me raden: daarvoor heb je geld nodig. Je moet je zeker inkopen in het klooster?’

Heinrich haalde zijn schouders op. ‘Nee. Alleen als ik door zou willen leren als monnik heb ik geld nodig.’

Als Heinrich zijn studie afmaakte, zou hij jurist kunnen worden, dacht Gerold, dan zou hij goed verdienen en zich in dienst kunnen stellen van een heer. Vroeg of laat zou dat ook in mijn voordeel zijn. Aan de andere kant zou hij nog minstens twee jaar nodig hebben om af te studeren. En ik ben de enige die hem financieel zou kunnen ondersteunen. Het was dus beter dat hij er niet tegenin ging. ‘Als dat je beslissing is, zal ik je er niet vanaf kunnen brengen.’

Heinrich knikte. ‘Ik wist dat je dat zou zeggen.’

Gerold ergerde zich alweer, maar hij bedacht zich. Zijn kleine, arrogante broertje meende hem te voorzien. *Onderschat me maar, je zult nog raar opkijken.*

Laubenstein

Lisbeth dekte de zak waar ze haar kleren in had gestopt af met bladeren en sloop door het kreupelhout in het bos terug naar de weg. Op de weg was niemand te zien. Ze trok de herenbroek die ze aanhad recht, sprong uit de struiken en liep via de weg verder de berg op. Voor haar lag de laatste bocht, daarachter rees het kasteel op. Haar blik gleed aarzelend naar boven, naar de dreigend hoge torens. Dit was de laatste mogelijkheid om nog om te keren, maar dat ging niet. Ze moest dit toneelstukje tot het eind toe opvoeren. De nieuwe burchtvoogd zou geen argwaan koesteren. Lisbeth wist dat de oude voogd het kasteel nogal chaotisch had bestuurd. Ridder Gerold von Laubenstein had grondig opruiming gehouden op het kasteel toen hij een paar maanden geleden zijn erfenis kreeg. Hij had er niet voor teruggedeinsd om behalve de oude burchtvoogd ook de kok, de stalmeester en drie van de vijf knechten te ontslaan, hoewel ze al jarenlang dienden op het kasteel. Je moest uitkijken voor deze Gerold von Laubenstein. Vervelend genoeg was hij van de meeste inwoners van het dorp de landheer; een aantal dorpelingen was zelfs zijn lijfeigene, ook Lisbeth en haar vader. Nu eiste hun landheer dat ze herendiensten voor hem gingen verrichten.

Daarbij kwam dat ze eigenlijk helemaal geen tijd had om kostbare werkdagen op het kasteel te verdoen. Omdat ze dagenlang steeds weer het werk had onderbroken om op zoek te gaan naar broeder Remigius, waren de velden nog niet winterklaar. De ploeg stond al voor het huis tegen de muur. Gelukkig leefde de enige koe die ze hadden nog... en was ze nog steeds van hen. Als ze geen vee meer had, zou ze het veld niet kunnen ploegen. Zelfs *met* vee zou het nauwelijks gaan, want ze was helemaal alleen. Haar vader lag ziek

in hun keuterboerderijtje, haar enige broer was dit voorjaar gestorven. Lisbeth had het ondenkbare gewaagd: ze had de dood van haar broer niet gemeld aan de voogdij. Dat was riskant, ze wist het. De omstandigheden waren echter gunstig: de dorpschout had zijn been gebroken en haar laten weten, dat ze naar het kasteel moest gaan om het sterfgeval daar te melden. De oude ridder was net gestorven, het kasteel in rep en roer en de nieuwe erfgenaam – Gerold – had direct na zijn aankomst op het kasteel de oude burchtvoogd ontslagen. Lisbeth had haar kans geroken en het sterfgeval verzwegen. Als ze het gemeld had, dan had ze haar koe moeten afstaan. Als sterfbelasting, zo schreef de lijfeigenenwet voor. Haar bedrog was spelen met vuur. Niet alleen omdat het een vergrijp was tegen de landheer maar – erger nog – een vergrijp tegen God, alleen maar omdat haar broer nog steeds op de lijfeigenenlijst stond. Daarom stond ze hier voor de poort van het kasteel. Zij zou doen of ze haar broer was. Ze trok nog een keer Johans broek recht.

Lisbeth keek even snel achterom. Op dagen dat er herendiensten moesten worden verricht, was het normaal gesproken een komen en gaan van mensen. Ze had deze dag uitgezocht, omdat ze wist dat er vandaag maar weinig mensen uit haar dorp op het kasteel waren ingedeeld.

Lisbeth haalde diep adem en schoof de gordel om haar buik iets omhoog, zodat de paltrok over haar ingesnoerde borsten opbolde. Vervolgens voelde ze in haar nek, om er zeker van te zijn dat er geen plukken haar onder haar muts vandaan kwamen. Ze liep door de poort naar binnen en toen naar rechts, naar het poortgebouw tegen de kasteelmuur. De nieuwe burchtvoogd – een magere man met donkere ogen – stond met een lijst in zijn handen bij het geopende luik in het poortgebouw, klaar om te horen hoe ze heette.

‘Johann Mergel,’ zei Lisbeth zo nonchalant mogelijk.

De voogd sloeg een blad om en schreef iets op. Wat, wist Lisbeth niet, want ze kon niet lezen.

‘Meld je daarachter, bij de knecht met het rode haar.’ De voogd wees naar rechts.

Lisbeth knikte en liep een paar passen in de aangegeven richting. Vanuit haar ooghoeken keek ze onopvallend om zich heen. Overall

waren mannen aan het werk. Natuurlijk zou er iemand zijn die haar herkende. Ze voelde het zweet tussen haar schouderbladen op haar rug staan. Snel bad ze tot de heilige Anna – de moeder van Maria – dat ze door niemand verraden zou worden, ook als ze werd herkend. Om niet op te vallen, liep ze verder. De laarzen die ze droeg, waren van haar vader en veel te groot. Ze had doeken om haar voeten gewikkeld, die schuurden langs haar bezwete huid.

De mannen werkten in groepjes; een aantal van hen kwam aanrijden met houten kruiwagens vol aarde, anderen schepten die in een gat. Waarschijnlijk was dat de oude onderaardse regenput, die nu dicht werd gegooid omdat de vloer van de zaal erboven in was gestort.

Helemaal achter in de hoek was een man in zijn eentje aan het werk. Hij leek bezig te zijn met de voorbereiding van de balken. De man was groot en stevig gebouwd, een potige kerel. Lisbeth schatte hem midden of eind twintig. Ze had hem nog nooit gezien, dus kende hij haar ook niet. Bij hem zou ze redelijk veilig zijn. Terwijl ze als vanzelfsprekend naar de man toe liep en erop lette dat ze een vaste tred had met de laarzen, probeerde ze de indruk te wekken dat ze gestuurd was.

Op twee schragen lag een van zijn bast ontdane boomstam, die de man aan het zagen was. Ze ging voor hem staan, hield haar rug recht en zei: 'Ik ben hier om u te helpen.'

De man keek op.

Lisbeth had nog nooit zulke ogen gezien; ze waren groenblauw, donker als de lucht voor een onweersbui 's avonds. De man keek haar priemend aan, alsof hij een aanval verwachtte en bereid was om terug te slaan. Zijn ogen verzachtten iets, toen hij zag dat hij een net nog niet volwassen jongen voor zich had. Hij liet even zijn blik over haar heen glijden, van boven naar beneden en weer terug naar haar gezicht, waar hij even bleef hangen. Keek hij iedereen zo aan of had hij argwaan? Lisbeth frunnikte aan de gordel om haar buik en trok haar paltrok recht. Dat had ze beter niet kunnen doen, want ze merkte dat deze beweging de wakkere man niet ontging.

'Ik ben Johann Mergel,' zei ze.

De boom van een kerel knikte en boog zich weer over de stam,

zonder te zeggen hoe hij heette. Misschien was hij een achterleenman uit een andere omgeving, of een knecht van een leenman die door zijn heer in zijn plaats was gestuurd.

‘Wat moet ik doen?’ vroeg ze.

‘Ik ben balken aan het zagen voor een nieuwe kippenstal. Weet u hoe u een zaag moet hanteren?’

Reparaties aan het huis en de ploeg had haar broer altijd gedaan. Lisbeth bad even snel tot de heilige Dionysius, die hielp bij gewetenswroeging; vervolgens knikte ze en glimlachte ze zelfverzekerd.

De man zei: ‘Goed, dan meet ik intussen de dwarsbalken op.’ Hij gaf haar de zaag aan. Het viel Lisbeth op dat hij grote handen had en stevige onderarmen, maar ze was er zeker van dat hij niet de smid uit Molheim en ook niet die uit Ottersfeld was.

De man liep naar de kortere stammen toe. Lisbeth zette als vanzelfsprekend de zaag in de gleuf en schoof hem heen en weer. Het zaagblad bleef vastzitten en ze moest heel hard trekken om het er weer uit te krijgen. Snel keek ze naar de man. Heel even kruisten hun blikken elkaar. Ze concentreerde zich weer op de zaag voor haar. De man had naar haar staan kijken. Hij moest hebben gemerkt dat ze niet wist hoe ze met een zaag om moest gaan. Zonder iets te zeggen wendde hij zich weer tot de maatstok en de houten stammen die voor hem op de grond lagen, en markeerde met een mes de lengte. Lisbeth zette opnieuw de zaag aan. Hij ging heen en weer, steeds maar weer. De inkeping in het hout werd echter geen millimeter dieper.

Hopelijk zou deze zwijgzame kerel aan niemand verraden dat ze hier helemaal niet hoorde. Ze mocht in geen geval de aandacht trekken.

Intussen was de man klaar met het markeren van de maten. Hij kwam overeind en liep naar haar toe. Kennelijk wachtte hij tot hij de zaag kon gebruiken. Lisbeth zaagde verder. Hoewel hij netjes afstand hield, werd ze alleen maar nog zenuwachtiger als hij naar haar keek.

Opnieuw bleef de zaag steken. Haar broer of vader zou nu hebben gescholden en haar een waardeloze vrouw hebben genoemd. Gefrustreerd liet Lisbeth de zaag los en ze zei: ‘Misschien kunt u het beter overnemen.’

Ze verwachtte dat de man een negatieve opmerking zou maken, maar hij leek ongewoon terughoudend, beheerst bijna. Hij stak zijn hand uit naar de zaag. 'Is goed. U kunt intussen wel de pennen snijden,' hoorde ze hem zeggen, terwijl hij naar een stapel kleinere takken op de grond wees.

Lisbeth knikte dankbaar, ontweek zijn blik en ging naast de stokjes op de grond zitten. Eerst op haar knie, zoals het vrouwen betaamde, maar vervolgens liet ze zich snel op haar achterste vallen en kruiste ze haar benen als een man. Ze zocht een mes uit om mee te snijden en bekeek de pen die als voorbeeld diende. Daarna pakte ze een tak en sneed er dikke spaanders vanaf.

De namiddagzon verdween een poosje achter de woontoren. Toen hij weer tevoorschijn kwam, had Lisbeth een blaar op haar duim. Vanuit haar ooghoeken zag ze een gestalte naar zich toe komen. Even keek ze vlug op, maar toen weer strak naar haar werk. Het was de burchtvoogd en ze voelde dat ze niet goed werd. Had hij gemerkt dat ze zich toch niet bij de knecht met het rode haar had gemeld?

'Johann Mergel?' riep de voogd toen hij binnen hoor bereik was. Lisbeths mes roetsjte weg en ze sneed zich diep in haar linkerwijsvinger. Snel trok ze het er weer uit. In haar vinger zat een gapende wond; ze zag licht vlees tussen het donkerrode bloed. Ze voelde zich nog beroerder worden. Het bloed stroomde langs haar vinger naar beneden, naar haar vingertop, en viel in grote druppels op de grond. Om geen aandacht te trekken, stond ze op en ging recht voor hem staan, haar linkerarm gespreid, zodat het bloed haar kleren niet vies zou maken.

Voor haar stond de voogd, achter haar de zonderlinge man. Ze merkte dat hij opgehouden was met zagen, waarschijnlijk bekeek hij het tafereel. De voogd keek eerst naar Lisbeths vinger, waarna hij zijn hoofd optilde en met een duistere blik in zijn ogen naar haar gezicht keek. 'Heb je de afdracht van je zus meegenomen? Een nieuw hemd voor de kasteelknechten?'

Lisbeth slikte. 'Nee, heer.' Bijna haalde ze opgelucht adem. Hij had geen argwaan. Nog niet, in elk geval.

'Dan moet ze die nog brengen. En vanwege het verzuim ook een dag wasdienst doen, in de week na Allerzielen. Zeg dat tegen haar.'

Lisbeth knikte, misschien net iets te overijverig. Ze ging bij zichzelf na hoeveel tijd haar nog restte tot Allerzielen: nog iets meer dan een maand.

De voogd keek haar nog steeds aan. Zijn blik bleef rusten op haar ogen, gleed vervolgens naar haar mond, toen naar haar borsten. Hij fronste nauwelijks merkbaar zijn voorhoofd. Lisbeth hield haar adem in. Zijn gedachten leken zich in zijn hoofd te versmelten tot een beeld. Vervolgens ging zijn mond open en weer dicht. Als versteend keek ze hem aan, wachtend op het moment dat de val dicht zou klappen. Met een vragende blik in zijn ogen wilde hij iets zeggen. Plotseling nam de man achter haar het woord, als had hij precies tot dat moment gewacht: 'Johann heeft zich verwond. Zoals u ziet, bloedt de wond erg en moet hij verzorgd worden. Ik doe het wel.' Zonder af te wachten, duwde hij haar behoedzaam bij de voogd vandaan. Lisbeth voelde zijn warme hand op haar arm en liet zich door hem naar een laag muurtje brengen. Haar knieën knikten en ze was blij dat ze kon gaan zitten. Terwijl ze zich langzaam neer liet zakken op het muurtje, keek ze langs de vreemdeling naar de voogd. Ze wist zeker dat de voogd haar spel doorzag. En deze zonderlinge man hier bij haar allang.

'Jij komt toch uit Laubenheim, Mergel?' riep de voogd vanaf de plek waar ze hem hadden laten staan. Hij wilde vast iemand uit Laubenheim vragen naar haar broer. Wat moest ze zeggen?

De man met de brede schouders had zich over Lisbeths hand gebogen, maar draaide zich nu om naar de voogd. 'Als zijn wond verzorgd is, komt Johann bij u.'

De voogd draaide zich resoluut om en haastte zich weg, hij rende bijna. Lisbeth had het gevoel dat al het bloed uit haar lichaam weg-trok. Ze zou branden in de hel voor dit bedrog.

De vreemdeling deed een greep in de buidel aan zijn gordel, haalde een flesje tevoorschijn en druppelde een bruine vloeistof op de wond, die sterk naar kruiden en alcohol rook. 'Het is een diepe snee, er moet een verband op,' zei hij.

Lisbeth probeerde zich te concentreren. Ze keek hem in de ogen, maar dat had ze beter niet kunnen doen. De kleur daarvan bracht haar helemaal in verwarring. Ze scheurde haar blik los van hem en

wees naar haar hemd. ‘Scheur er maar wat stof af en gebruik dat als verband,’ zei ze zachtjes tegen hem. Ze stond wiebelig op en ging voor de man staan. Hij pakte de zoom van haar hemd, trok met een snelle beweging de zijnaad een paar vingers breed open en scheurde een lange reep stof af met de draad mee. Lisbeth draaide zich daarbij langzaam in een kringetje rond voor hem. Toen ze weer ging zitten, was ze duizelig en had ze het warm en koud tegelijk. Voorzichtig pakte hij haar hand vast en wikkelde vervolgens de stof om haar vinger. ‘U beeft,’ zei hij zacht.

Lisbeth schraapte haar keel. ‘Ja, ik voel me niet goed.’ Ze kon niet zeggen of ze beefde uit angst voor de voogd of dat ze zich zo merkwaardig voelde omdat ze zo dicht bij deze man was. Hij was klaar met het verbinden van haar vinger, scheurde het uiteinde van de stof in en knoopte de twee reepjes aan elkaar. De stof kleurde donkerrood.

‘Dan hopen we maar dat uw vinger met Allerzielen weer beter is,’ zei hij zacht, terwijl hij haar rechterhand beetpakte en haar overeind hielp.

Met Allerzielen, hij wist het dus. Lisbeth zakte bijna door haar knieën en ze probeerde uit alle macht te blijven staan.

De man keek haar glimlachend aan. ‘En maak nu dat u hier wegkomt, voordat de voogd hier opduikt met iemand uit Laubenheim. Ik verzin wel een verhaal. Ga nu.’

Lisbeth haalde diep adem. Ze gaf hem een knikje als bedankje en afscheid en liep wankelend over de binnenplaats naar de kasteel-poort. Om onzichtbaar te lijken, hield ze haar hoofd naar beneden. Te laat bemerkte ze de snelle beweging naast haar op. Lisbeth voelde dat ze hard bij haar arm werd beetgepakt en mee werd gerukt. Iemand trok haar in de richting van het poortgebouw, waar ze in een donkere ruimte naar binnen werd geduwd. Ze was te verrast om zich te kunnen verweren. De deur ging achter haar dicht en ze knipperde met haar ogen. Het enige licht dat er in de ruimte was, viel door de kieren in de gesloten raamluiken naar binnen. Snel keek ze om zich heen, waarna ze twee gestalten zag: één voor haar en één achter haar. De man die voor haar stond, rukte haar muts van haar hoofd. Haar paardenstaart viel naar beneden op haar rug.